

Artmatematik i Sverige. Rödlistad biologisk mångfald

Kråka och björktrast är hotade. Rödlista anger livsdugligheten hos de djur och natur i Sverige. Drygt 2000 arter som hotas att få en försämrad existens. Å andra sidan listas ca 3000 arter som livsdugliga. De ansvariga för listningen anser att moderna jord- och skogsbruket lämnar allt mindre utrymme för artrikedomen.

Rapporten [Rödlistade arter i Sverige 2020](#) publicerades 22 april och är en uppdatering av den som gjordes för 5 år sedan. Vill man titta själv kan det vara lättare att använda webbverktyget [Artfakta](#).

Biologisk mångfald. Naturen förändras hela tiden. Minst 70% är påverkad och omvandlad. Knappt någonstans finns orörd, vild natur. Den går därför inte att återskapa. Naturbevarande har traditionellt handlat ändå om att göra just det. Målet är att bevara en biologi som finns nu eller fanns nyss, genom att avsätta mark och vatten som parker och reservat samt att jaga arter som kommer in i till miljön. Det framkommer ibland hos de många som är engagerade kring den biologiska mångfalden att det visserligen är "människan" som står för förändringarna som upplevs bekymmersamma, men att det verkligen är ekonomiskt motiverad verksamhet i jord- och skogsbruk samt annan exploatering som är orsaken. Hur ska till exempel invasiva artspridningen egentligen hanteras? Finns det någon chans att stoppa det?

Ibland framgår det i klartext hur det går till, som med nilgässen, att det är jordbrukets ekonomiska intressen som ligger bakom myndigheternas frenesi att skjuta på en invasiv art. Mer av

samma medicin som orsakat naturens obalans, alltså. Jordbrukets extrema monokultur är en av de mest klara påverkansfaktorer för en biologisk artfattigdom.

Djur och växter kan ju spridas genom naturliga strömmar och rörelsen samt genom de omfattande transporter som sker kors och tvärs.

Biologisk mångfald handlar inte alltid om mängden.

Stor fokus läggs av

myndigheterna på invasiva arter. Det är växter och djur som anses skadliga för mångfalden genom att de tränger undan arter i flora och

fauna som fanns där innan. Dessutom finns en röd lista med arter som bedöms vara i en hotad existens. Men ibland kommer det upp meddelanden om att arter hittats som inte var kända tidigare.

Totalt finnas ca. 60000 arter i Sverige.

Rödlistan. Drygt 20000 arter analyserades för den nya listan, drygt 2000 anses hotade. Den nya rödlistan innehåller fler arter än förra listan, 4700 arter, främst därför att man bedömt fler och har något bättre kunskaper denna gång. Listan innehåller arter som bedöms riskera dö ut och arter där kunskapen svajar och allt däremellan. De flesta listade är alltså livskraftiga, ca. 2 500 arter. Man har också bedömt ca. 2 500 varianter av arter.

Fåglar anses den mest hotade gruppen. 53 av Sveriges 245 arter har listats som hotade. Där förekommer vanliga arter

som kråkor och björktrastar med motivering att de blivit färre, men alltså fortfarande är många. Dessa vanliga fåglar kallas ”nära hotade”, som är en slags medelnivå. Fjärilar och skalbaggar har fått fler listade. Bland fiskarna har en ny listats och två strukits. Bland växterna finns några fler, samt mossor och svampar. Minst hotade är alger, endast 4% är hotade. Däggdjurens situation är i stort oförändrad sen 2015 års listning. Inom vissa arter har det blivit fler och sådana har lämnat listan: gröngöling, kungsfågel, osv. Havsörnen klarar sig bättre och är på väg ut från listan.

Listningen avser kortsiktiga förändringar för arter som finns sedan länge i Sverige. Bedömningen gäller arternas situation här i landet och behöver inte säga något om artens globala situation. Hundratals experter var inblandade i listningen. Metoden för bedömningen skiljer sig mellan 14 olika grupper av växter och djur. Den kan baseras på data över hur mycket det finns av arten. Men i många fall görs analysen ”indirekt med hjälp av information om arternas ekologi” står det i rapporten. Det innebär att man bedömer artens spridning, koncentration, osv.

Orsaker till en arts svårigheter anses vara flera. Störst effekt anses avverkning och igenväxning ha, med 1400 arter som påverkats av vardera. Fördelningen av hotade arter är 50/50 mellan skog och jord.

Det saknas förstås en hel del information. För insekter vet man inte trenderna, men antar effekter av att det finns färre öppna marker och av giftanvändning i skogs- och jordbruk. Jordbruket påverkar mycket.

I en intervju med SR P1 säger företrädare för fågelintressena att

kråkorna, som bedöms hotade, har blivit av med sopor och papperskorgar, medan korpar, som nästan kan förväxlas med kråkorna, ökat av skäl som verkar gåtfulla.

Företrädare för SLU Artdatabanken pekar på att det är främst fåglar, skalbaggar och fjärilar som är hotade. ”Det beror på hur vi använder naturen. Det är markanvändning som skogsbruk, förändrat jordbruk.” ”Det finns för få livsmiljöer kvar för en artmängd.” säger Lena Tranvik vid Artdatabanken till SR P1. Klimatpåverkan spelar också in, inte minst i fjällen och för känsliga fiskar. Rapporten specificerar att jordbruket påverkar ogynnsamt genom allt mer stordrift, läckage av bekämpningsmedel och näringsämnen samt igenväxta ängar. För vattenbaserade arter hotas genom utfiskning. Trädsjukdomar påverkar lavar negativt. Dessutom tar bebyggelse och infrastruktur över mer mark.

Rödlistningen är inte formellt bindande och är inte avsedd att direkt leda till några åtgärder.

Kommentarer Rödlistning. Varför rödlistas livskraftiga arter? Halva listan upptas av sådana arter. Förutom finns 50000 arter som inte bedömts alls. Att avverkning och inte hygge båda påverkar arternas fortbestånd reser kanske frågan vad göra? Huggs skog påverkar det, låter man skogen var i fred och växa igen är det också mindre lyckat. Björktrasten listas som hotad, men vad blir mest hotad i jordgubbslandet i sommar? Vanliga arter som abborre, bofink eller vitsippa bedöms fortsatt livskraftiga från tidigare rödlistningar. Det kan förvåna den som sitter framför ett stilla flöte utan att det nappar. Men vitsipporna täcker marken överallt i dessa vartider,

samtidigt som bofinken kvittrar högljutt.

Nyupptäckta. Under de två senaste decennierna har minst 3500 arter upptäckts som man inte kände till i Sverige sedan tidigare.

Utdöda. Mångfalden har minussida i form av ett antal arter som försvinner. För Sverige noteras i Rödlistan att en gotlandsmaskros bedöms som utdöd, allt som allt ca. 210 arter. Många av dessa var dessförinnan länge synnerligt ovanliga. Det finns också en liten specialgrupp av arter som betraktats som utdöda men som senare hittats. Av 187 rapporterat utdöda djurarter globalt sedan 1500-talet har mer än en tredjedel återfunnits (SVD 2015).

Invasiva arter. Om de tränger undan svenska arter finns rädslan att invasiva arter förstör ekosystemet och sprider sjukdomar. EU-kommissionen och svenska SLU Artdatabanken har listat invasiva arter. Det finns 66 invasiva arter enligt EU. Aktuella i Sverige är 12, men potentiellt 49 arter. Formellt har var och en skyldighet att ta bort en EU-listad invasiv art från sin mark. I ett inslag i SR P4 i Västernorrland uttalade sig Naturvårdsverkets projektledare för en del av jakten på invasiva arter. Han meddelar god jaktlycka över en råttart och en art av gäss i nedre Norrland. Företrädare för Lantbrukarnas Riksförbund har drivit på om gässen, som de anser orsakar stor skada på jordbruket.

Naturvårdsverket har avtalat med svenska jägarförbundet att de ska rycka ut och skjuta när det rapporteras om tvättbjörnar eller mårhundar.

Det har klargjorts hur invasiva arter sprids. Det kommer in växter och djur genom handel. Trädgårdsbranschen bidrar genom att sprida arter som finns på annat håll i världen till Sverige. Det

kan ske ovetande, men också fullt medvetet; det har handlats med exotiska växter från Asien, exempel: jätteloka, parkslide och jättebalsamin.

Utbredningen av bisamrättan söder om Höga Kusten har minskat rejält, vi har tagit 25 procent av vattensköldpaddorna och alla nilgäss som landade i Sverige är döda, säger Per-Arne Åhlén, jägarförbundet, som leder jobbet. (SR P4 Västernorrland, 19 april 2020.)

Trädgårdsbranschen anses vara den vanligaste vägen, men det sker också spridning genom jordbruks- och transportintressena.

Samtidigt måste det ju finnas en jordmån för den invasiva växten eller djuret att slå rot och överleva. Utarmningen av flora och fauna hjälper till att ge den nya arten utrymmer att sprida sig.

Rödlistan ger en hotbild om naturens situation. Hur artrikedomen - eller populationerna - utvecklas ger listan ingen detaljerad information om. Det finns begränsade uppgifter om hur många arter som försvinner respektive som upptäcks.

Källor

- SLU Artdatabanken och Naturvårdsverket, Rödlistade arter i Sverige 2020, 22 april 2020. [LÄNK](#). [Artfakta](#)
- Sveriges Radio P1, [18 april 2020](#).
- SR P4, [29 okt 2018](#).
- Läs mer om biologisk mångfald på Lavoroincorso.se: [invasiva arter?](#) [Gör om - radikalt naturskydd](#).